



Lärarhandledning till serien: Hej Litteraturen!

Vår tanke med lärarhandledningen har varit att inspirera både dig och dina elever att tänka vidare kring det smörgåsbord av fakta, bilder och tankar som presenteras i programmen.

Vi har valt att dela upp handledningen till varje program i fyra delar:

1. Diskussionsfrågor som anknyter till programmet och den aktuella epoken. Frågorna tar avstamp i programmen, men är utformade så att eleverna tillsammans, förslagsvis i smågrupper om max 5 personer, ska få reflektera vidare och göra egna kopplingar till vår samtid.
2. En individuell fördjupningsuppgift som vi har valt att kalla "Författaren och du". Tanken är att eleverna ska få använda sina kunskaper om ett specifikt författarskap från den aktuella epoken, se vår samtid genom författarens ögon och upptäcka att dåtidens litterära teman är frågor som fortfarande sysselsätter människan. Uppgiften är alltid utformad som en skrivuppgift som tränar olika slags texttyper.
3. Fördjupningsuppgifter som vi valt att kalla "Tematiska utflykter" och som kan göras både i grupp och individuellt, både muntligt och skriftligt. Uppgifterna återknyter på olika sätt till programmens teman.
4. Tips på hur ni tillsammans kan gå vidare med epokenas idéer, teman och författarskap. Här presenterar vi texter, böcker, filmer och uppgifter som kan inspirera till ytterligare kunskapande.

Vår tanke är att litteraturhistorien, antologier, uppslagsverk samt dina kunskaper, erfarenheter och perspektiv kan bredda uppgifterna, allt beroende på hur mycket tid ni väljer att lägga på den enskilda epoken.

Författare; Åsa Sjöwall och Pia Kangas, svensklärare Rytmus Musikergymnasiet Stockholm



Lärrarhandledning till serien: Hej Litteraturen!

– Den svenska arbetarlitteraturen

Diskutera vidare

1. Förläggaren Moa Holmquist säger i programmet att det redan före Moa Martinsson hade varit vanligt med ensamstående mödrar, men att det inte hade skrivits böcker om det eller getts beskrivningar av förlossningar och att det var allt detta som chockade samtiden. Vilka är de tabubelagda ämnena idag, som vi alla är medvetna om existerar, men som inte berörs i samhällsdebatten och litteraturen?
2. I programmet får några byggnadsarbetare ta ställning till ett antal språkliga tabun. Tycker ni att det är bra med språkliga konventioner? Finns det några språkliga grodor som ni går igång på och irriterar er över?
3. Arbetarlitteraturen problematiserade orättvisa samhällsförhållanden utifrån klasskillnader. Idag hävdar vissa debattörer att etnicitet har klistrats över klass, d v s att skiljelinjen vad gäller makt och inflytande på samhället inte längre går mellan t ex arbetarklass och överklass, utan mellan så kallat etniska svenskar och invandrare. Diskutera huruvida ni anser att påståendet stämmer.

Författaren och du

1. "De kom från de små stugornas och de stora barnkullarnas land" skriver Vilhelm Moberg i *Utvandrarna* och fortsätter i sin romansvit att belysa fattigdomen, missnöjet med den svenska kyrkan, klassamhället och politiken i Sverige under sent 1800-tal. Nu är det snart 40 år sedan Moberg gick bort. Var Mobergs ögon och beskriv det Sverige som du lever i, drygt 100 år efter att Karl-Oskar och Kristina utvandrade. Skriv en betraktelse i essäform och avsluta med att ge Moberg förslag på teman att skriva en ny romansvit om.

Tematiska utflykter

1. I programmet säger Rebecca Vinterbarn Elg att "behovet av att skriva arbetarlitteratur svalnade i takt med att förhållandena började förändras". Vilka förhållanden i vårt svenska samhälle idag, på 2010-talet, tycker ni skulle behöva belysas i litteraturen? Att vissa ligger hemma på soffan på valdagen och inte nyttjar sin rösträtt? Att andra går förbi en hemlös på gatan utan att reflektera? Att somliga accepterar att Sverige exporterar vapen och har trupper i Afghanistan? Att... Ja, vilka förhållanden upprör dig? Skriv en argumenterande text där du, genom att dra paralleller till de ämnen som arbetarlitteraturen berörde och ringade in, uppmanar

medborgare att öppna ögonen och agera kring någon samhällsfråga du tycker är viktig.

2. I programmet berättas att fler och fler började läsa skönlitteratur i allmänhet och arbetarlitteratur i synnerhet under 1930-talet och att det nuförtiden finns bibliotek längs våra vägar för lastbilschaufförer att låna ljudböcker i. Kort och gott; litteraturen hittar hela tiden nya läsekretsar och nya sätt att locka publik. Gå ut i ert samhälle och gör en inventering bland 20 personer i olika åldrar: hur mycket läser de per år? Vad för slags litteratur läser de? Vad vill de få ut av sin läsning av romaner? Sammanställ och dra slutsatser!

Läs/titta vidare

- Titta vidare på svensk arbetarlitteratur och jämför olika autodidakta författarskap, t ex Ivar Lo-Johanssons *God natt, jord* eller *Bara en mor*, Harry Martinssons *Nässlorna blommar*, Jan Fridegårds *Lars Hård* eller Moa Martinssons *Kvinnor och äppelträd* eller *Sallys söner*. Vad har de gemensamt? Finns teman och perspektiv som skiljer dem åt?
- Två mycket omtalade och gripande självbiografiska uppväxtskildringar av arbetarmiljöer under andra halvan av 1900-talet är Susanna Alakoskis *Svinalängorna* och Åsa Linderborgs *Mig äger ingen*. Läs och reflektera över hur klassamhället påverkar barnen.
- Många hävdar att dagens arbetarlitteratur är den som istället kretsar kring etnicitet och att assimilera sig till det svenska samhället. Läs skildringar om detta, t ex Marjaneh Bakhtiaris *Kalla det vad fan du vill*, Jonas Hassen Khemiris *Ett öga rött* eller Lena Anderssons *Var det bra så?* och fundera över likheter och skillnader mellan 1900-talets litteratur om arbetare och 2000-talets litteratur om invandrare.
- Mobergs svit om Karl-Oskar och Kristina handlar ju om att bryta upp och försöka sätta ner sina bopålar på nya ställen. Titta på och jämför filmer som har detta som tema, t ex *Flyga drake*, *Den bästa av mödrar*, *Patrik 1,5*, *Kärleksfeber*
- Tips på blandad litteratur som kan klassas som arbetarlitteratur: *Rapport från en skurhink* av Maja Ekelöf, *Gruva* av Sara Lidman, *Drömfabriken* av Maria Hamberg

<http://www.hbl.fi/text/kultur/2010/11/1/w53951.php>: Ser man till ett par av de böcker som i Sverige har tagits emot som en re vitalisering av arbetarlitteraturen. **Åsa Linderborgs** *Mig äger ingen* och **Kristian Lundbergs** *Yarden* fäster man sig vid deras individualistiska och pessimistiska perspektiv. De skildrar en arbetarklass inträngd i ett hörn och liknar en slutpunkt snarare än en början. Så till vida ser Göran Greider ut att ha rätt i att någon återgång till den klassiska arbetarlitteraturens förebilder inte är möjlig.

<http://www.nsd.se/nyheter/artikel.aspx?ArticleId=3492927>: Läs långtradarchauffören David Ericssons *Taxfree*, spännande om chaufförens vardag där fraktbolag inte följer lagar. Lena Kallenbergs *Coola Krogen* om krogfusk och krogsnusk. Maria Hambergs *Någon gjorde hålen från fabriken*, Aino Trosells *deckare*. Antologin *Insikter* där 19 arbetarförfattare skriver om tillståndet på arbetsplatser.

<http://dagensbok.com/2010/07/10/maja-ekelof-rapport-fran-en-skurhink/>:

Rapport från en skurhink **Maja Ekelöf**

Om författaren

Maja Ekelöf (1918-1989) var städerska, författare och ensamstående fembarnsmor, bosatt i Karlskoga. Med debuten *Rapport från en skurhink* (1970) vann hon en romantävling på förlaget Rabén & Sjögren och för samma roman tilldelades hon även Ivar Lo-priset 1987. Förutom den framgångsrika debuten gav Ekelöf ut en brevväxling, *Brev* (1972), tillsammans med Tony Rosendal.

Maja städar trappor och kontor. Hon börjar jobba klockan tre på natten. Hela semestern har hon inte råd att ta ut. Hon måste ju ändå gå till Socialen ibland, när inte pengarna räcker till de fem barnens grundläggande behov. Hon är "låglönare".

Ändå orkar hon på något sätt engagera sig i vad som händer i världen. Hon går på kvällskurser – hennes andningshål och "människovärde" – hon läser vad hon kommer över och hon följer med blödande hjärta med i nyhetsrapporteringen. Ibland om natten smyger hon sig till att använda skrivmaskiner på kontoren där hon städar och skriver ned vad hon tycker och tänker om sitt och världens tillstånd.

Kan du se henne för dig? Tänk dig sen att denna medelålders städerska från Karlskoga skickar in de där i smyg nedplitate funderingarna till ett förlag och får dem utgivna.

I *Rapport från en skurhink* tecknar Maja Ekelöf, medelålders städerska från Karlskoga, ned ett slags dagbok. I vilken utsträckning romanens Maja är verklighetens ska man förstås inte svära på. Konturerna stämmer så vitt jag begriper, men vem vet. Känslan är i alla fall autentisk.

Ekelöf skriver om vardagslivet, om arbete och fritid, om oron för barnen och skräcken för att kroppen inte ska hålla ("ty den är ju min försörjningskälla"). Om hur hårdstädat det är på vintern med trappor och golv "marmorerade med salt", men också om läsning, om världsläget och om längtan efter ett annat samhälle.

Rapport från en skurhink är läsvärd inte minst för denna vardagliga reflektion över nyhetsflödet under några år i slutet av 1960-talet, för författarens engagemang i Vietnam-kriget, Israel/Palestina-konflikten och situationen för flyktingar i Jordanien, i Biafra och i ras upprorens New York.

Ekelöfs politiska tolkningar är radikala, men också grundade i vardagliga erfarenheter. Drömmen vore att bo i ett kollektivhus, få slippa något av vardagsslitet hemmavid. Hon vill ekonomisk omfördelning i världen. "Förbjud privatbilismen", skriver hon efter ett teveprogram om trafikolyckor. På teve följer hon också krigen runtomkring i världen. På hemmaplan har hon Bofors, krigsindustrin som skär ned och effektiviserar, och hon har sin analys klar för sig: "Så länge vi har ett kapitalistiskt system måste DE tjäna på krigsindustrin."

1960- och 70-talens radikaliserings var ett tonårsuppror för studenter, hör man ju ofta. Bortskämda medelklasskids som förläst sig på Mao och aldrig sett en arbetare i hela sitt liv. Maja Ekelöf – liksom för övrigt en del av arbetarna i **Sara Lidmans Gruva** och hela den strejkvåg som drog över Sverige vid den här tiden – visar på en annan sida av saken.

I likhet med andra kvinnliga arbetarförfattare debuterade Ekelöf sent. Jobb och barn och hushåll kommer emellan. *Rapport från en skurhink* är heller ingen fullfjädrad roman, men det hade varit en spännande början. Här finns en energi, en finurlig, ofta lakonisk ton och ett starkt patos. Det hade varit roligt att se hur det hade utvecklats. Fler romaner blev det dock inte.

Ett intressant tidsporträtt är i alla fall hennes rapport. Många iakttagelser känns förvånansvärt fräscha och mycket av samhällsanalysen äger fortfarande, tyvärr, sin giltighet.

Städning är förstås också i grunden detsamma, om det nu heter städare eller lokalvårdare eller sanitetskonsulter. Bokmarknaden är något annorlunda. Det är svårt att tänka sig att en städares dagbok skulle ges ut om den blev inskickad till ett förlag idag. Och det är synd. Vi behöver höra hur olika människor har det.

Drömfabriken **Maria Hamberg**

På verkstadsgolvet intet nytt

Om författaren

Maria Hamberg är född 1954, men debuterade som författare först på 2000-talet. Först kom ett par novellsamlingar och sedan *Greklandssommar* 2008. Innan författardebuten arbetade hon i trettio år inom industrin, bl.a. i tio år som montör på Saab Scania i Södertälje, vilket givit inspiration till såväl *Greklandssommar* som *Drömfabriken*. Numera är Hamberg bosatt i Ullånger i Ångermanland.

Någonting har hänt med den svenska arbetarlitteraturen. Efter att ha fört en tynande tillvaro under det sena 1900-talet, har 00-talet inneburit något av en renässans för denna klassiska genre. Författare som **Åsa Linderborg**, **Susanna Alakoski** och **Torbjörn Flygt** har bidragit med personliga uppväxtskildringar där det svenska industrisamhället åter satts i litterärt fokus.

Gemensamt för deras romaner är att familjen och uppväxten i arbetarhemmet är det centrala i berättelsen. Där är det föräldrarna som beger sig iväg till fabriken. Den stora skillnaden mot Maria Hambergs *Drömfabriken* är att hon tar med oss in i själva fabriken, för här flyttas nämligen fokus till just själva arbetet. Familjen och fritiden finns givetvis här också, men ligger hela tiden i fjärran, bakom utstämpningsklockan och betongväggarna. Nuet är istället "lajn", det löpande band som sakta rör sig genom den halvkilometerlånga fabriken och som under inga omständigheter får stoppas.

I *Drömfabriken* följer vi ett antal arbetare under en lång tidsperiod där förändringarna endast märks av i ny produktionsteknik. Teknik som effektivare skapar nya bilar men som knappast förbättrar villkoren för de anställda.

Här finns Gunilla och Svenne, två yngre arbetare som egentligen bara ser arbetet som tillfälligt men som trots varningar från äldre kamrater sakta men säkert faller in i rollen som industriarbetare. Veteranen Gunnar kan alla moment, har

arbetat hårt och flitigt för företaget i hela sitt liv men är trots guldklockan ändå inget mer än en produktionsenhet. Förmannen Torstensson har jobbat upp sig den hårda vägen till förman men måste nu hela tiden kämpa, mot såväl sina gamla kamrater på bandet, som mot de nyutbildade ingenjörerna. De som med sina akademiska glosor och kunskaper om datorer och automatiseringar får chefernas öron. Thabo har flyttat till Sverige från Gambia med sin familj i strävan efter ett bättre liv men möts av det dubbla föraktet, som arbetare men också som afrikan. Anna-Greta har kroniska smärtor och uppskattar sitt nya, mindre slitsamma arbete som kontrollant men får då också känna på avståndstagandet från sina gamla kamrater när hon nu plötsligt ses som en del av överheten. De har olika roller, men ändå finns de där bara för att föda bandet och utifrån ledningsperspektivet ses de knappast som några unika individer. De är nämligen alla utbytbara.

Språket i *Drömfabriken* är rakt och effektivt, fritt från utsvävande metaforer, men innehåller istället detaljerade beskrivningar av arbetsmoment och produktionsteknik.

”Förr fick de skruva ventilerna en och en direkt i skruvstycket. Nu har de speciella stålskenor med urfrästa spår där det finns plats för sex åt gången. Det går bara att sätta ner dem på ett sätt. Och de har fått nya pneumatiska skruvstycken, ingen behöver veva. När man byter ventilsort byter man stålskena, man bara trycker på en knapp så tjongar det till i skruvstycket och klämmer fast med flera kilos lufttryck, snabbt och effektivt ...”

Det ger en stark läsoplevelse med hög närvaro och som läsare står man själv där på golvet och berättelsen pågår runt omkring en, vid bandet, i lunchrummet eller på vägen till busshållplatsen. Karaktärerna är också trovärdiga och levande snarare än att de skulle vara där som schabloner för olika arketyper av arbetare.

Att jag själv, för ganska länge sedan, arbetade på ett löpande band-liknande jobb på ett bageri under ett halvår gör nog sitt till för inlevelsen. Men det jobbet kan också ses som ett facit till romanen *Drömfabriken*. För allt fanns ju där också: strategierna för hur man stämplade in och ut, de äldre arbetarna som inte gjorde annat än att klaga på företaget men som ändå skulle jobba över gratis istället för att någon defekt vara skulle passera deras arbetsstation och snacket

om vad som skulle sägas till chefen när man står där med den stora stryktippsvinsten i handen.

Hamberg tar med *Drömfabriken* helt enkelt upp vardagen för den befolknings del som arbetar inom tillverkningsindustrin, något hon själv gjorde under närmare trettio år. En värld som sällan belyses inom litteraturen, men som är vardag för så många fler än de frånskilda kriminalinspektörernas eller de grävande journalisternas. Så är man ute efter en rejäl dos socialrealism, från vårt eget land, i vår egen tid så finns det nog väldigt få konkurrenter till *Drömfabriken*.

Var det bra så? **Lena Andersson:**

- Är det inte underbart med alla dofter här från hela världen, alla nya kryddor som piggar upp den urtrista svenska matkulturen, trallar en reporter ute för att dokumentera mångfalden i Lottas bostadsområde, miljonprojektsförorten Stensby.

- Jag gillar inte matos, svarar Lotta oförstående. Reporterens exotiska förort är ju hennes hem, hennes vardag. Där matos är matos, helt enkelt.

Det är en svårighet, nästan hopplöshet, att mötas i samtal som går igen i såväl *Var det bra så?* som i Lena Anderssons författarskap i övrigt. I debutromanen handlar det framför allt om glappen i kommunikationen mellan de som uttalar sig om "mångfalden" och de som lever i den. "Jag känner inte igen mig i det offentliga samtalets Sverige", skriver Andersson på romanomslagets bakflik.

"När jämlikhet allmänt började betraktas som de misslyckades hämnd på de lyckade var det lämpligt att göra Sverige mentalt etniskt; demografiskt hade det varit det länge.

Den etniska gemenskapen, synlig med blotta ögat och därför lockande, blåstes upp medan den horisontella socioekonomiska tonades ner. Blod blev viktigt. Hur långt är steget från att blod är viktigt i godhetens namn till att det är viktigt i onskans?"

En frågeställning som skickligt gestaltas i romanen – och kanske också en programförklaring för en ny politisk litteratur, för en modern arbetarlitteratur där etnicitet klistrats över klass. Så bekvämt. "Ras"- och "kultur"-klyftor kan vi ju inte rå för, eller hur? Vi kan arbeta med dem, uppvärdera dem, men vi behöver aldrig känna någon skuld för dem, eller ta något politiskt ansvar. Så bekvämt.

Berättelsen om Lotta och hennes klasskamrater som växer upp i 1970- och 80-talens Stensby – ett bostadsområde jämnårigt med Lotta – är en skarpsynt, tillspetsad berättelse om människor som sällan har privilegiet att formulera vare sig problem eller lösningar. Deras problem tolkas alltid av någon annan, av skolpersonal, av tjänstemän, av politiker och journalister. Slåss ungarna i skolan resulterar det automatiskt i temadagar om rasism, skitsamma varför de slogs. Hur deras verklighet egentligen ser ut är det ingen som frågar efter.

"- Det här är en fornlämning, säger fröken.

Hon lägger varsamt handen på runstenen. Det susar mellan träden, det luktar våta löv och mossor.

- Jag känner en tjej som blev våldtagen vid den här stenen, säger Eleni.

Det rycker under frökens öga.

- Det här använde vikingarna istället för papper och penna."

Det är långt mellan vuxna och barn, mellan de som har och de som inte har, problemformulerarna och problemen. Den snåla högstadiesamfundningen med sin brutala hackordning blir på en gång en spegling av vuxenvärlden och en ostörd värld för sig. Föräldrarna är alltför utslitna, undanskaffade och upptagna av sina egna problem för att se in i den.

10-talet: decenniet för arbetarlitteraturens återkomst?

Under julen ska man tänka på dem som inte har. Jag gör det genom att läsa två arbetarskildringar där huvudpersonerna är något så ovanligt som kulturarbetare. Kulturarbetare? De brukar väl inte räknas som "arbetarklass" tänker man instinktivt? Nej, kanske inte. Men frågan är om det inte är dags att tänka om. Det tycks i alla fall **Johan Kling** och **Kristian Lundberg** mena i sina [Människor helt utan betydelse](#) respektive *Yarden*. Två sinsemellan ganska olika böcker men med det gemensamma att de skildrar fattigdom och förnedring - bland människor med magisterexamen på sina CV.

Ta Klings bok till exempel. Där skildras en dag i Magnus liv, en frilansande manusförfattare i tv-branschen som glider runt på Stockholms gator och försöker få jobb. Det går inte bra. Magnus väg kantas av motgångar och människor som inte förstår att han faktiskt jobbar. "Men du arbetar ju med din hobby" är den vanligaste attityden han stöter på bland vänner såväl som arbetsgivare. I en av bokens allra plågsammaste scener försöker Magnus sälja ett manus han har arbetat med i tre veckor för 7500 men producenten prutar ner priset till 3000 genom att antyda att han skall vara tacksam att de överhuvudtaget tar manuset. Just den där känslan av att man ska vara tacksam som kulturarbetare ligger som en blöt filt över hela boken och gör att jag som läsare får allt svårare att andas.

Ännu värre blir det när jag läser Lundberg. Där är huvudpersonen författaren själv; en skuldsatt man som försöker försörja sin familj. Lundberg som en gång var kulturskribent och deckarförfattare har sedan några år tvingats att jobba som daglönare nere på "yarden" nere vid Malmös hamn. Anledningen är att tidningarna såväl som bokförlagen betalar allt sämre och liksom i Klings bok lyder logiken "är man ingen stjärna är man ingen alls". Lundberg tvingas därför att göra slavgöra som att handtvätta bilar utomhus i nollgrader och sanera asbest utan ordentligt ansiktsskydd. Skriva får han göra vid frukostbordet innan barnen vaknar men det är han vanligtvis alltför utmattad för att göra.

Lundbergs bok är något av ett mästerverk. Den porträtterar nyfattigdomen så levande att man emellanåt kan känna den fysiskt. Aldrig har jag läst så exakta beskrivningar av hur utmattning och ledvärk känns, av hur det är att arbeta sexton timmar om dagen tre veckor i streck. Jag pendlar därför hela tiden mellan eufori och ångest när jag slukar *Yarden*; en bok som med sina ynka 140 sidor är bra mycket rikare än de flesta av höstens tegelstenar.

Lundberg och Klings böcker är sinsemellan ganska olika men de har gemensamt att de porträtterar en kall och hård värld där man antingen är bäst eller ingenting alls. Det är en värld där man som kulturarbetare får leva på lån eller människors goda vilja. På så sätt beskriver böckerna den nedmontering som skett av kulturarbetarnas välfärd sedan 80-talet. Hur man genom sänkta bidrag och stenhård kommersialisering tvingat folk att anpassa sig till marknaden. I sina beskrivningar av detta har Kling och Lundbergs böcker sin stora förtjänst. De utgör förhoppningsvis startskottet för en ny typ av arbetarlitteratur. Må 10-talet bli dess decennium.

Författare; Åsa Sjöwall och Pia Kangas, Svensklärare Rytmus musikergymnasiet
Stockholm



Lärarhandledning till serien: Hej Litteraturen!

– Den svenska poesin

Diskutera vidare

1. "Dikter är som o-utblandad saft" säger Rebecca Vinterbarn Elg i programmet. Hon säger också att vi i dag är bra på att fatta oss kort. Stämmer det? I vilka sammanhang är vi kortfattade? Är det alltid en fördel att vara kortfattad, eller finns det också nackdelar med att uttrycka sig sparsamt? Diskutera!
2. Karin Boyes dikt *I rörelse* inspirerade det svenska herrlandslaget i fotboll till att nå nya höjder i VM 1994. Dikten ruskade om dem och fick dem att tänka på ett nytt sätt. Berätta för varandra om någon dikt, roman eller film som fått er att tänka i nya banor? Kan ni komma på någon person som skulle behöva inspiration till att tänka nytt? Vem då och varför? Diskutera!

Författaren och du

Karin Boye var en sökare och funderade mycket kring både sin egen identitet och samhällets normer. Idag ges mycket självhjälpslitteratur ut som försöker ge oss vägledning i livet, och det finns en uppsjö med kurser för att få oss att må bättre, t ex skatterapi, tysta retreat mm. Sätt på dig Karin Boyes glasögon och granska en eller två modeller för ökat välbefinnande. Skriv ett blogginlägg i krönikeform där du reflekterar över dessa fenomen och vad det säger om vårt samhälle idag.

Tematiska utflykter

1. Memorera en dikt. Öva på att läsa den med inlevelse. Fundera på var du ska lägga in pauser och vilka ord du ska betona. Deklamera den sedan för någon i klassen.
2. Gör som Rebecca Vinterbarn Elg – mobiltelefonspoesi. Välj ett SMS ur din in- eller utkorg och läs det som om det vore en dikt. Gå vidare och välj ett nytt SMS. Skriv av alla orden. Klipp sedan ut dem, blanda dem ordentligt och ordna om dem så att det blir en dikt!
3. Ta reda på hur en haikudikt eller en sonett är uppbyggd och gör en egen.
4. Enas i klassen om fem ord, vilka som helst. Skriv sedan en dikt där samtliga ord ingår. Läs upp dem för varandra och jämför.

5. Välj en av följande känslor; melankoli, upprymdhet, förväntan, ängslan, inbilskheter. Gå sedan runt i skolans lokaler i tio minuter och försök att se på omgivningen och det som händer utifrån denna känsla. Skriv ned dina upplevelser i form av en dikt.

Läs/titta vidare

1. Ta reda på fakta om den svenska poeten Sonja Åkesson. Läs t ex dikterna *Självbiografi*, *Ja tack* eller *Vara vit mans slav* och gör en biografisk tolkning av dem.
2. Läs några dikter av Werner Aspenström, t ex *Du och jag och världen*, *Oktober*, *Höst*, *Mätarlarven* eller *Bondsyrerener*. Inom vilka teman rör sig hans dikter?
3. Läs dikten *Jag tror på den ensamma människan* av Gunnar Ekelöf. Vad ger den oss för bild av att vara människa?
4. Läs några av de svenskspråkiga modernistiska poeterna, t ex Edith Södergran och Pär Lagerkvist och analysera dem utifrån den tid, den kultur och det samhälle de är sprungna ur.
5. Edith Södergran var finlandssvenska, d v s bodde i Finland men hade svenska som modersmål. Lyssna på när Stina Ekblad, som också är finlandssvenska, läser Södergrans dikter.
6. Läs några dikter av Kristina Lugn och analysera vilka stilmedel hon använder.
7. Läs diktsamlingen *Svensk dikt* av Lars Mikael Raattamaa och gör en intertextuell analys. Känner du igen några av dikterna? Vad har Raattamaa gjort med dem?
8. "Hur känns kärleken i svensk poesi?" frågar sig Rebecca Vinterbarn Elg i programmet. Men hur känns kärleken i till exempel Sydkorea eller Finland? Välj ett annat land än Sverige och läs kärlekspoesi därifrån.
9. Läs någon av Karin Boyes romaner, t ex den samhällskritiska dystopin *Kallocain* eller romanen *Kris*, som handlar om en ung kvinnas sökande efter sexuell och religiös identitet.

Författare Åsa Sjöwall och Pia Kangas, svensklärare Rytmus Musikergymnasiet, Stockholm



Lärarhandledning till serien: Hej Litteraturen!

– Min plats på jorden

Diskutera vidare

Selma Lagerlöf har skildrat de värmländska skogarna och Hjalmar Söderberg har skildrat Stockholm. Vilka andra ställen i Sverige har också skildrats i romaner? Vilken plats i Sverige tycker ni skulle vara en bra romanmiljö och varför?

I programmet talas om att Lagerlöfs roman *Jerusalem* kan sägas ha temat "Min plats på jorden är någon annanstans." Fundera kring för- och nackdelar med det stället där du just nu befinner dig. Skulle du hellre vilja vara någon annanstans? Varför/varför inte? Berätta för varandra!

Cecilia Waldersten beskriver i programmet hur anonyma vi människor är för varandra. Vi pratar inte gärna med okända människor i verkliga livet men på nätet chattar vi med fullkomliga främlingar och delar med oss av våra liv i bloggar, på Facebook och på Twitter. Vad beror det på, enligt er?

Författaren och du

1. I romanen *Doktor Glas* funderar protagonisten kring livet och döden och om det kan vara moraliskt riktigt att döda en annan människa. En samhällsdebatt idag där denna fråga fortfarande är aktuell är den om eutanasi, dödshjälp. Sätt dig in i debatten och ta reda på vilka argument som förespråkarna respektive motståndarna har. Sammanställ dem sedan i en utredande text så att Doktor Glas kan få hjälp i sitt moraliska dilemma.

Tematiska utflykter

1. Om du skulle skriva en roman, på vilken plats skulle den utspela sig? Vad skulle den handla om? Skriv ett synopsis där du i korta drag beskriver dramaturgin, huvudkaraktärerna och miljön.
2. Gör som Cornelia Waldersten – tjuvlyssna på stan/i affären/på bussen/i skolmatsalen. Skriv ned några citat och bygg sedan en novell runt ett av citaten.
3. Besjälning är ett vanligt stilmedel när författare beskriver miljöer. Välj en miljö, och försök att beskriva den så levande som möjligt genom att använda dig av olika typer av bildspråk, bland annat besjälning.

Läs/titta vidare

1. Se filmen *Fucking Åmål*. Försök att analysera den utifrån temat "Min plats på jorden".
2. Läs en berättelse som utspelar sig på en plats som du skulle vilja besöka. Var det som du hade väntat dig?
3. Läs något av Stockholmsskildrarna Söderberg, Strindberg eller Fogelström. Vilken bild målar de av Stockholm?
4. Läs något av Selma Lagerlöfs verk där hon blandar realism och övernaturliga inslag, t ex *Kejsaren av Portugallien* eller *En herrgårdssägen*. Jämför gärna med moderna författare i genren "magisk realism", t ex Gabriel Garcia Marquez eller Isabel Allende.
5. Selma Lagerlöf var den första kvinnan som fick Nobelpriset i litteratur. Vilka andra kvinnor har fått det? Ta reda på vilka de är och läs sedan något av en av dem.
6. Bengt Ohlsson och Gun-Britt Sundström är två författare som inspirerats av Hjalmar Söderbergs romankaraktärer. Läs något av romanparen *Doktor Glas/Gregorius* eller *Den allvarsamma leken/För Lydia*.
7. *Brott och straff* av Fjodor Dostojevskij är också en roman som behandlar det moraliska dilemma att döda. Läs och jämför med *Doktor Glas*!

Författare; Åsa Sjöwall och Pia Kangas, svensklärare Rytmus Musikergymnasiet Stockholm